

Погорецький М. А.,
 доктор юридичних наук, професор,
 Заслужений діяч науки і техніки України,
 завідувач кафедри правосуддя
 юридичного факультету Київського
 національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЧАТОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

На підставі наукового аналізу літературних джерел, положень Кримінально-процесуального кодексу України 1960 р. та чинного Кримінального процесуального кодексу України, в статті досліджуються теоретичні та практичні проблемні питання початкового етапу досудового розслідування, а також запропоновано авторське бачення щодо їх вирішення.

Ключові слова: кримінальне провадження; досудове розслідування; кримінальне правопорушення; привід; підстава.

На основании научного анализа литературных источников, положений Уголовно-процессуального кодекса Украины 1960 г. и действующего Уголовно-процессуального кодекса Украины, в статье исследуются теоретические и практические проблемные вопросы начального этапа досудебного расследования, а также предложено авторское видение их решения.

Ключевые слова: уголовное производство; досудебное расследование; уголовное преступление; привод; основание.

Успішність розкриття, розслідування та судового розгляду будь-якого кримінального правопорушення багато в чому залежить від правильного професійного процесуального оформлення його початкового етапу, а також виконання завдань кримінального провадження, які властивих цьому етапу.

Слід зазначити, що чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) [1], у порівнянні з КПК України 1960 р. [2], суттєво змінив початковий етап розслідування кримінальних правопорушень, маючи на меті унеможливити конфлікт між державою та громадянами з приводу їх звернень до правоохоронних органів із заявою чи

повідомленням про вчинене кримінальне правопорушення, запобігаючи неприйняттю таких заяв чи повідомлень, відмові у їх вирішенні, а також створенню широких можливостей оперативного розгляду таких заяв та повідомлень, застосовуючи при цьому весь арсенал кримінальних процесуальних засобів. Для реалізації положень чинного КПК України щодо початкового етапу досудового розслідування було прийнято низку підзаконних актів [3; 4; 5]. Проте в практичній діяльності правоохоронних органів виникає низка проблемних питань, які негативно впливають на ефективність досудового розслідування кримінальних правопорушень, призводять до незаконного порушення прав, свобод та за-

конних інтересів учасників кримінального провадження. Окремі з них були предметом дослідження вітчизняних правників Ю. П. Аленіна, О. В. Баганця, В. Д. Берназа, В. В. Вапнярчука, В. І. Га- лагана, О. Ю. Татарова, В. І. Фаринника, І. В. Чурікової та інших [6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16], проте продовжують залишатися дискусійними. Інші питання потребують наукового дослідження та внесення обґрунтованих пропозицій щодо їх вирішення.

Метою цієї статті є виявлення проблемних питань початкового етапу досудового провадження та внесення пропозицій щодо їх вирішення.

Вирішення сучасних теоретичних і практичних проблемних питань початкового етапу досудового розслідування потребує їх дослідження в порівняльно-історичній ретроспективі, оскільки багато з них, хоча й були розроблені на підставі норм КПК України 1960 р., проте окремі із них в теоретичному й методологічному плані можуть бути використані при вирішенні проблемних теоретичних і практичних питань, що виникають у зв'язку із застосуванням чинного КПК України.

Результати порівняльного аналізу початкового етапу досудового розслідування за КПК України 1960 р. та за чинним КПК України дають підстави для висновку, що спільним у них є те, що як і за КПК України 1960 р., так і за чинним КПК України для початку досудового провадження передбачаються відповідні приводи та підстави. Хоча в чинному КПК України, на відміну від КПК України 1960 р., вони прямо не вказуються, проте такий висновок можна зробити з аналізу змісту ч. 1 ст. 214 КПК України 2012 р.

Слід звернути увагу на те, що на відміну від ст. 94 КПК України 1960 р., яка називалася «Приводи та підстави до порушення кримінальної справи», де у ч. 1 ст. 94 КПК України 1960 р. встановлювався вичерпний перелік таких приводів, а у ч. 2 вказувалися підстави, ст. 214 чин-

ного КПК України називається «Початок досудового розслідування».

На наш погляд, у ч. 1 ст. 214 чинного КПК України передбачаються такі приводи для початку досудового розслідування кримінального правопорушення: а) заява про обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; б) повідомлення про обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; в) самостійне виявлення слідчим чи прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Привід для початку досудового розслідування має не лише теоретичне, а й практичне значення. Доцільно зауважити, що хоча у ч. 1 ст. 94 КПК України 1960 р. зазначалися приводи, а у ч. 2 цієї ст. підстави для початку досудового провадження, проте ані у цій нормі, ані в інших нормах КПК України 1960 р. не давалося їх визначення, що спричиняло певні труднощі у практичній діяльності.

У теорії кримінального процесу щодо визначення поняття приводу для початку досудового провадження точаться багаторічні дискусії [17, с. 369–390]. Привід визначався як передбачене законом джерело, з якого орган дізнання, слідчий і прокурор одержують відомості (інформацію) про вчинений злочин чи злочин, що готується, і яке зобов'язує їх розглянути питання про необхідність порушення кримінального провадження [18, с. 52–53; 10, с. 177–186]. При цьому окремі науковці уточнювали, що це джерело початкових відомостей про ознаки вчинення (чи підготовки до вчинення) злочину, що надійшли до органу дізнання, слідчого, прокурора, суду й судді [19, с. 209], або повідомлення про злочин, що отримане з передбаченого законом джерела [20, с. 366], або джерела первісних відомостей про злочин, які породжують кримінально-процесуальні правовідносини та зобов'язують правоохоронні органи здійснити перевірку інформації, що в них міститься, по суті [21, с. 392].

Вказуючи на інформаційний та діяльній аспекти приводу, окремі вчені переконливо доводили, що він являє собою також і юридичний факт [22, с. 89–94; 23, с. 203; 24, с. 51–52]. Вперше на цю ознаку приводу для порушення кримінального провадження вказали М. В. Жогін та Ф. Н. Фаткуллін. Вони писали: «Спонукальна сторона приводу, що показує передумову виникнення діяльності з порушення кримінальної справи, затемнюється. У результаті цього питання про те, чому ця діяльність розпочалася, чим вона обумовлена, залишається невирішеним. Тим часом при з'ясуванні суті приводу найважливішим є його спонукальна сторона, що дає відповідь на дане питання. А з цього боку привід є умовою, за наявності якої закон уповноважує вчинити дії і вступити у відносини, що утворюють у своїй єдності діяльність з порушення кримінальної справи. Привід виступає як правова передумова, а ці процесуальні дії і відносини – як її результат» [22, с. 91]. На підставі зазначеного положення науковці дійшли обґрунтованого висновку, що «привід для порушення кримінальної справи повинен розцінюватися в першу чергу як юридичний факт, що породжує зазначені в законі права й обов'язки, правові відносини, що складаються з них» [22, с. 92]. Проте, на наш погляд, М. В. Жогін і Ф. Н. Фаткуллін не розкрили сутності приводу для порушення кримінального провадження з його гносеологічного боку і не показали єдності його юридичної та гносеологічної сторін, зазначивши лише цілком обґрунтовано, що «всякі юридичні факти – це не джерела будь-яких відомостей, а відповідна дія (бездіяльність), або пригода... Джерелами відомостей фактичних даних, зазначали автори, є ті документи, в яких такі дії фіксуються. Це – заяви або повідомлення, протокол усної заяви тощо» [22, с. 89–94]. Саме ця обставина, на нашу думку, не дала науковцям можливості розкрити всебічно такий привід для порушення кримінального провадження,

як безпосереднє виявлення ознак злочину (п. 5 КПК України 1960 р.).

При цьому слід звернути увагу на те, що визначення приводу для порушення кримінального провадження як юридичного факту зустрічало й певні заперечення окремих правознавців. Так, піддаючи критиці визнання приводу юридичним фактом, О. Р. Михайленко писав: «Юридичним фактом може бути діяння (діяльність або бездіяльність), подія або стан. Про привід же до порушення провадження у кримінальній справі можна говорити лише як про відповідну діяльність. Отже, поняття юридичного факту ширше за поняття приводу» [25, с. 23]. На користь своєї позиції О. Р. Михайленко наводив такий аргумент: «Якщо ж привід вважати юридичним фактом, то, наприклад, діяльність слідчого з безпосереднього виявлення ознак злочину слід також визнати юридичним фактом. У такому разі виходить, що при виявленні ознак злочину орган дізнання, слідчий, прокурор, суддя чи суд вступають у правовідносини кожен сам з собою, оскільки будь-який юридичний факт породжує виникнення правовідносин, а в даному випадку справа може бути порушена без правовідносин із заявником. Такий стан, зазначав О. Р. Михайленко, не відповідає сутності виникаючих у стадії провадження у кримінальній справі процесуальних відносин, а обов'язки й права осіб з порушення кримінальної справи ставляться в залежність від елементів правовідносин» [25, с. 23–24]. На нашу думку, такий підхід О. Р. Михайленка до розуміння правовідносин на цьому етапі досудового розслідування, не відповідає сутності кримінальних процесуальних правовідносин, адже і отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення чи його безпосереднє виявлення уповноваженою особою є юридичними фактом, що породжує як кримінально-процесуальні правовідносини, так і інші правовідносини, що з ним пов'язані, змістом яких є

відповідні права та обов'язки суб'єктів цих правовідносин [26].

Аналіз висловлених точок зору на поняття приводу для порушення кримінального провадження, закріплення їх переліку в кримінально-процесуальному законодавстві України й тих країн, де є інститут порушення кримінального провадження, дає підстави для висновку, що в основі розбіжностей точок зору щодо поняття приводу є різні погляди вчених на його гносеологічну та правову природу, а також на сутність правових відносин у кримінальному процесі, що з ним пов'язані.

Такими ознаками приводу, на нашу думку, є: а) він повинен бути актом вольової дії особи, що містить дані про ознаки злочину, адресованим уповноваженим суб'єктам кримінального провадження, чи вольовим актом уповноваженого суб'єкту, спрямованим на виявлення ознак злочину в ході реалізації ним своїх функцій; б) передбачатися кримінально-процесуальним законом; в) містити достатні дані, що вказують на ознаки злочину (за КПК України 1960 р.) чи містити обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (за КПК України 2012 р.) г) мати визначену законом процесуальну форму (якщо вона встановлена); д) являти юридичний факт, що породжує кримінально-процесуальні правовідносини; є) бути початком кримінально-процесуальної діяльності.

Зазначені ознаки дають підстави визначити привід для початку досудового розслідування як передбачений кримінально-процесуальним законом акт вольової дії особи, адресований уповноваженим суб'єктам кримінального провадження, чи вольовий акт уповноваженого суб'єкту, спрямований на реалізацію ним своїх повноважень, що є юридичним фактом, у результаті якого уповноважений суб'єкт кримінального провадження отримує відомості про обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопору-

шення, що є підставами для формування у нього внутрішнього переконання для внесення таких відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та про необхідність початку досудового розслідування.

Привід до початку досудового розслідування має правове значення лише в єдності з підставами. Як вже зазначалося, в чинному КПК України на відміну від КПК України 1960 р. (ч. 1 ст. 94) немає прямої вказівки на підстави для початку досудового провадження. Лише в ст. ч. 6 ст. 214 КПК України говориться про те, що слідчий наряду з іншими відомостями, встановленими ч. 5 цієї статті повинен у письмовій формі повідомити прокурора про підставу для початку досудового розслідування. Водночас результати аналізу ст. 214 чинного КПК України дають можливість зробити висновок, що така підстава вказана в ч. 1 цієї статті, а саме – обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Підстава для початку досудового розслідування є однією з передбачених законом його передумов (ч. 2 ст. 94 КПК України 1960 р., ч. 1 ст. 214 чинного КПК України). Підстава для початку досудового розслідування має велике значення для забезпечення законності, оскільки уповноважені особи здійснюють свої повноваження на прийняття таких рішень не за беззвітним розсудом, а з урахуванням відповідних передумов для цього, проте ця правова категорія як в КПК України 1960 р., так і в чинному КПК України є суто оцінною. Тому, не дивлячись на те, що чинний КПК України змінив зміст підстав для початку досудового розслідування, а саме з «достатніх даних, які вказують на наявність ознаки злочину» (за КПК України 1960 р.) на «обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення», питання щодо змісту цих підстав продовжує залишатися дискусійним в теорії кримінального процесу. Теоретична невизначеність з цього

питання, як за попереднім кримінальним процесуальним законодавством, так і за нинішнім, призводить до неоднозначності використання терміну «підстава» у відомчих правових актах, у тому числі й з обмеженим доступом, а також на практиці, що у свою чергу, негативно позначається на правозастосовному процесі при внесенні відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР.

Близькість змісту понять підстави для початку кримінального провадження за КПК України 1960 р. та чинним КПК України потребує їх аналізу у порівняльному аспекті.

Грунтуючись на результатах аналізу кримінального процесуального законодавства 1960 р., висловлювалася слушна думка, що поняття «підстава до порушення кримінальної справи» торкається двох проблемних, тісно пов'язаних між собою питань про коло обставин, що повинні бути встановлені до моменту ухвалення рішення про порушення кримінального провадження: а) наявність ознак злочину в події, що стала відомою уповноваженій на вирішення питання про порушення провадження у кримінальній справі особі; б) наявність об'єктивно існуючих достатніх даних, на підставі яких встановлюються ознаки злочину [25, с. 56], або: а) коло обставин, про які слід мати відомості; б) рівень знань про ці обставини (імовірність вчиненого злочину) [27, с. 353].

У цьому контексті В. С. Зеленецький переконливо доводив, що підставою в усіх випадках є те, на чому ґрунтується дане рішення, що лежить у його основі. Оскільки мова йде про правову сферу, то характеристика названих підстав повинна ґрунтуватися на відповідних нормах чинного законодавства [18, с. 76]. Вчений справедливо зауважував, що ч. 2 ст. 94 КПК 1960 р. установлювала правило, відповідно до якого кримінальна «справа може бути порушена лише в тих випадках, коли є достатні дані, що вказують на наявність ознак злочину»,

передбаченого конкретною нормою кримінального закону. При цьому звертає на себе увагу те, що в диспозиції цієї норми, як переконливо доводив правник, йдеться про два явища: фактичні дані й ознаки злочину, тобто юридичні елементи. Отже, лише їх єдність утворює ту якісну визначеність, що іменується підставою до порушення кримінальної справи. Однак їх роздільне згадування в законі, на його думку, вже саме по собі говорить про відносно самостійну визначеність кожного з названих елементів, а це вказує на можливість самостійної характеристики кожного з них. Фактичні дані, як зазначав В. С. Зеленецький, «існують у реальній дійсності об'єктивно, тобто незалежно від органів і осіб, що ведуть процес. Але для того, щоб увійти до кримінального процесу, останні повинні одержати своє фіксоване відображення у відповідних процесуальних актах. Для досягнення такої мети саме їм потрібні певні зусилля органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, судді, а іноді й колегіального діючого суду. Саме вони відповідно до закону й зобов'язані вступити у взаємодію з носіями інформації про ознаки конкретного злочину і, таким чином, одержати необхідні й достатні дані, що в кінцевому підсумку й утворюють підставу до порушення кримінальної справи» [18, с. 76].

Підставою для початку досудового провадження окремі автори вважали конкретні фактичні дані, що свідчать про вчинений злочин чи злочин, що готується, та про відсутність обставин, які перешкоджають веденню кримінального судочинства [28, с. 122; 29, с. 210]. Близьким до цього є визначення підстав як отриманих з джерел, вказаних у КПК, достатніх даних про наявність ознак злочинного діяння і відсутність обставин, які виключають провадження у кримінальній справі [30, с. 355].

Окремі сучасні дослідники висловлюють думку про те, що вказівка у ч. 2 ст. 94 КПК України 1960 р. на те, що підставами для порушення криміналь-

ної справи є достатні дані, які вказують на наявність ознак злочину, є неточною, оскільки, як вони вважають, мова має йти не про наявність ознак злочину, а про **наявність ознак складу злочину** (виділено авт.) [31, с. 78].

При цьому наводяться такі аргументи. «Статтею 98 КПК 1960 р. встановлювалося, що прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані винести постанову про порушення кримінальної справи, вказавши приводи і підстави до порушення справи, статтю кримінального закону, **за ознаками якої порушується справа** (не за ознаками статті, а за ознаками складу злочину, передбаченого статтею, – авт.). Відповідно до ст. 99 КПК 1960 року, прокурор, слідчий, орган дізнання або суд за відсутності підстав для порушення кримінальної справи своєю постановою мали відмовити у порушенні кримінальної справи і повідомити про це заінтересованих осіб і підприємства, установи, організації (кого і яких саме? – авт.) [31, с. 78–79].

Проаналізувавши висловлені погляди вчених на зміст підстав для початку досудового провадження, вважаємо, що кримінально-процесуальний закон (ч. 2 ст. 94 КПК України 1960 р.) цілком вірно визначав підстави для початку кримінального провадження як достатні дані, що вказують на ознаки злочину (суспільна небезпечність, протиправність, винуватість та караність). Таке формулювання цих підстав має глибоку суть, оскільки законом допускалося на цій стадії процесу прийняття рішення на підставі ймовірних знань через об'єктивну неможливість встановлення вірогідних. Закон не визначав також і кількості цих ознак й не вказував на склад злочину як на підставу для початку кримінального провадження, і це логічно, адже кожний злочин у його конкретному виразі характеризується сукупністю властивих йому матеріально-правових ознак, які визначаються диспозицією відповідної статті кримінального закону, у зв'язку з чим не всі з цих ознак мають суттєве

значення при використанні їх як підстав для прийняття обґрунтованого рішення про початок кримінального провадження.

За чинним КПК України, як вже зазначалося, підставою для початку досудового провадження, на наш погляд, є обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 214). Щодо змісту цих підстав, то з цього приводу висловлюються різні точки зору. Так, окремі фахівці вважають, що ці обставини, «в першу чергу, повинні підтверджувати наявність таких елементів складу кримінального правопорушення, як його об'єкту і об'єктивної сторони. Для початку досудового розслідування інформація про інші елементи складу кримінального правопорушення є не обов'язковою (хоча, щодо окремих з них, вона повинна бути (наприклад відомості про суб'єктів злочинів, передбачених статтями 393, 394 КК)» [10, с. 180].

Неоднозначну думку щодо змісту підстав для початку досудового розслідування висловлює І. В. Гора, яка зазначає, що підстави для початку досудового розслідування – це достатні дані, що вказують на ознаки кримінального правопорушення [32, с. 282]. І далі правниця робить висновок, що підставою для початку досудового розслідування є єдність доказових даних про те, що саме кримінальне правопорушення, про яке надійшла заява або повідомлення, мало місце в дійсності; це діяння містить ознаки складу злочину чи кримінального проступку, тобто передбачене кримінальним законом [32, с. 283].

На наш погляд, авторка не проводить чіткого розмежування між такими поняттями як ознаки злочину, якими є суспільна небезпечність, винність, протиправність і карність; склад злочину, елементами якого є: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, а також ознаки складу злочину: об'єктивні, які характеризують об'єкт і об'єктивну сторону злочину, та суб'єктивні, які характеризують суб'єкт і суб'єктивну сторону злочину.

Оскільки, як вже зазначалося нами, підстави для початку досудового розслідування є оціночною правовою категорією, тому наявність таких підстав, а саме обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 214 чинного КПК України, визначаються уповноваженою особою в залежності від результатів співзвіставлення наявних даних, що містяться у відповідних приводах до початку досудового розслідування, та ознак злочину.

Ознаки злочину і ознаки складу злочину – це різні за своїм змістом поняття, хоча й взаємопов'язані між собою. Встановлення певних ознак злочину закономірно тягне за собою і встановлення певних елементів складу злочину, а встановлена сукупність певних елементів складу злочину створює можливість для визначення певних ознак складу злочину і навпаки.

Визначення підстав для початку кримінального провадження як елементів складу злочину зустрічало, на наш погляд, справедливе заперечення [17, с. 378–380], тому що, по-перше, у практичній діяльності проблематичним є визначення необхідного обсягу знань про всі елементи складу злочину, по-друге, на цьому етапі досудового розслідування можливо встановити не всі елементи складу злочину, а тим більше з відповідним ступенем імовірності, а лише окремі з них.

Питання про наявність кола ознак кримінального правопорушення як підстав для початку кримінального провадження, а також даних про конкретні елементи його складу, повинні вирішуватися слідчим та прокурором у кожному конкретному випадку залежно від характеру кримінального правопорушення, індивідуальних особливостей і конкретних обставин його вчинення.

Враховуючи те, що рішення про внесення до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення приймається на підставі імовірних знань, то для того, щоб виконати вимоги п. 5 ч. 5 ст. 214 чинного КПК України щодо внесення до ЄРДР відомостей щодо попередньої кваліфі-

кації кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) Закону про кримінальну відповідальність, такі відомості повинні вказувати на обставини, що можуть свідчити про кримінальне правопорушення – на ознаки конкретного злочину. Встановлення цих ознак, наприклад, шляхом огляду місця події чи опитування очевидців, закономірно тягне за собою і встановлення сукупності окремих елементів складу цього злочину, а також створює можливість і для визначення окремих ознак цих елементів. Виходячи з цього, на наш погляд, є необґрунтованою думка тих авторів [10, с. 180; 32, с. 283], які вважають що для початку досудового розслідування в заяві чи в повідомленні про кримінальне правопорушення повинні міститися дані про такі елементи складу злочину як об'єкт і об'єктивна сторона, оскільки на цей момент кримінального процесу жоден із цих елементів складу злочину, як і будь який інших (суб'єкт, суб'єктивна сторона) може бути ще із об'єктивних причин достовірно невідомим, хоча в заяві чи повідомленні можуть міститися дані про ознаки злочину, тобто обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 214 КПК України).

Так, наприклад, в останні роки до правоохоронних органів України нерідко надходять заяви чи повідомлення про терористичні акти, вчинені із використанням вибухових пристроїв. За результатами огляду місця подій та опитування очевидців такі заяви та повідомлення в більшості випадків не підтверджуються – мають місце або нещасні випадки або інші злочини, наприклад, п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України (умисне вбивство вчинене небезпечним для життя багатьох людей), ч. 2 ст. 194 КК України (умисне знищення або пошкодження майна), ч. 2 ст. 196 КК України (необережне знищення або пошкодження майна), ст. 264 КК України (незаконне зберігання вогнепальної зброї або боєприпасів) та ін., які можуть вчиняються із застосування

вибухового пристрою. Проте ці злочини, у тому числі й за об'єктивними ознаками, мають суттєву відмінність від терористичного акту, вчиненого із використанням вибухових пристроїв. Прикладом цьому є кримінальне провадження щодо П. по обвинуваченню у вчиненні злочину передбаченого ч. 2 ст. 196 КК України (необережне знищення або пошкодження майна) [33, с. 26–40].

18 жовтня 2014 р. до Старобільського РВ ГУМВС України в Луганській області надійшло повідомлення, що на міській автобусній зупинці вчинений терористичний акт з використанням вибухового пристрою. В результаті терористичного акту зруйнована автобусна зупинка. Одна особа, яка проїжджала на велосипеді у цей час біля автобусної зупинки, загинула. Чотири особи, які перебували на зупинці в очікуванні автобуса, отримали різного ступеню тілесні ушкодження.

В результаті огляду місця події слідчо-оперативною групою встановлено, що вибух стався в результаті того, що господар будинку П., паркан якого примикав до автобусної зупинки, розводив багаття поруч з парканом і сараєм, спалюючи листя із дерев та сухе гілля. Залишивши багаття без нагляду, він від'їхав до магазину на годину за сигаретами. У цей час вогнище перекинулося на сарай. Сталася пожежа сараю, де знаходилися два балони, заповнені зрідженим природним газом. В результаті нагрівання балони зірвалися й спричинили руйнування автобусної зупинки й смерть однієї особи та тілесні ушкодження різної тяжкості чотирьом особам, які там перебували.

Результати огляду місця події та опитування очевидців спростували повідомлення про терористичний акт, вчинений із використанням вибухового пристрою. Водночас було встановлено ознаки злочину, передбаченого ч. 2 ст. 196 КК України. Відомості про вказаний злочин були занесені до ЄРДР.

Тому реалізація пропозицій вище вказаних науковців щодо змісту підстав

для початку досудового розслідування на практиці може призвести до необгрунтованої відмови в занесенні до ЄРДР відомостей про вчинене кримінальне правопорушення, оскільки достовірних відомостей ані про об'єкт, ані про об'єктивну сторону злочину на цьому етапі досудового розслідування може ще не бути, або ж до занесення до ЄРДР відомостей про вчинене кримінальне правопорушення, яке в дійсності не вчинялося, що може призвести до порушення вимог ч. 4 ст. 214 КПК України та ін.

Проблемним на практиці є використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) для початку досудового розслідування. На наш погляд, матеріали ОРД для початку досудового розслідування можуть бути реалізовані лише через такий привід, як самостійне виявлення уповноваженою особою (слідчим або прокурором) з будь-яких джерел (матеріалів ОРД) обставин, що можуть свідчити про вчинене кримінальне правопорушення (ч. 1 ст. 214 КПК України).

Матеріали ОРД можуть бути підставою для початку досудового розслідування лише в разі наявності у них відомостей про обставини, що можуть свідчити про вчинене кримінальне правопорушення (ч. 1 ст. 214 КПК України). Такі матеріали повинні бути легалізовані оперативним підрозділом та передані у встановленому порядку слідчому чи прокурору [34, с. 26–40].

Одним із проблемних на практиці є положення ч. 1 ст. 214 КПК України відповідно до якого слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після отримання повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після його самостійного виявлення, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР та розпочати розслідування. 64% опитуваних слідчих та 58% прокурорів вважають, що цей термін є не достатнім для «перевірки заяви і повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення» й пропонують його збільшення.

На нашу думку, такі пропозиції ґрунтуються на розумінні цього терміну, виходячи із КПК України 1960 р., який відповідно до ч. 4 ст. 97 встановлював 10-ти денну перевірку заяв та повідомлень про злочин, шляхом проведення ОРД (ч. 5 ст. 97), відібрання пояснень від окремих громадян чи посадових осіб або витребування документів (ч. 4 ст. 97), а також огляду місця події (ч. 2 ст. 190) та накладення арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку (ч. 3 ст. 187).

Слід звернути увагу на те, що за чинним КПК України 24-х годинний термін – це не перевірка заяв та повідомлень про кримінальне правопорушення, а лише внесення відповідних відомостей до ЄРДР. До внесення зазначених відомостей до ЄРДР чинний КПК передбачає проведення лише у невідкладних випадках огляду місця події (ч. 3 ст. 214). Виходячи з результатів аналізу матеріалів практики, вважаємо, що 24-х годинний термін для внесення відповідних відомостей про кримінальне правопорушення

до ЄРДР є цілком обґрунтованим та не потребує збільшення.

Для перевірки заяв та повідомлень про кримінальне правопорушення після внесення відповідних відомостей до ЄРДР чинний КПК допускає проведення за наявності відповідних приводів та підстав усього комплексу процесуальних засобів: слідчих (розшукових) дій (гл. 20), у тому числі й негласних (гл. 21), заходів забезпечення кримінального провадження (Розділ II), а у передбачених випадках – усіх заходів ОРД, визначених ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [35].

Підсумовуючи викладене, вважаємо, що реалізація запропонованих нами положень у теорії кримінального процесу та практиці, сприятиме подальшій науковій розробці проблемних питань початку досудового розслідування, а також підвищенню його ефективності. Водночас кожне із зазначених проблемних питань потребує більш докладного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 9–10, № 11–12, № 13. – Ст. 88.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон від 28.12.1960 р. № 1001–05 // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1961. – № 2. – Ст. 15.
3. Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: Наказ Генерального прокурора України від 17 серпня 2012 р. № 69: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/pd.html?_m=publications&_t=rec&id=110522.
4. Інструкція про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події: Наказ МВС України 19.11.2012 р. № 1050: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2095-12/paran26#n26>
5. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС від 14.08.2012 р. № 700: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS391.html
6. Аленін Ю. П. Початок досудового розслідування за КПК України 2012 року / Ю. П. Аденін // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 198–203.
7. Баганець О. Щодо необхідності внесення змін і доповнень в КПК України 2012 року в частині порядку початку досудового розслідування / О. Баганець: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://baganets.com/public/schodo-neobh-dnost-vnesennja-zm-n-dopovnen-v-kpk-ukra-ni-2012-roku-v-chastin-porjadku-pochatku-dosudovogo-rozsl-duvannja.html>.
8. Берназ В. Регламентация початку досудового розслідування, як основа кримінально-процесуального провадження / В. Берназ, Н. Неледва // Вісник прокуратури. – 2013. – № 1 (139). – С. 62–67.
9. Галаган В. І. Особливості початку досудового розслідування при виявленні ознак кримінального правопорушення на території дипломатичних представництв чи консульських установ України / В. І. Галаган, О. М. Калачова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія

«Право». – 2013. – № 2 (8): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13hivkuu.pdf>.

10. *Вапнярчук В. В.* Сутність початку досудового розслідування за новим КПК України / В. В. Вапнярчук // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2013. – № 26. – С. 177–186.
11. *Квашук О. Д.* Рішення про відмову у початку досудового розслідування / О. Д. Квашук // Матеріали круглого столу «Кримінальний процесуальний кодекс України: перші проблеми та здобутки», 20 листоп. 2013 р. / Запоріж. обл. держ. адміністрація; Запоріж. міська рада; Класич. приват. ун-т та ін. – Запоріжжя: Класич. приват. ун-т, 2013. – С. 41–43.
12. *Татаров О. Ю.* Початок досудового розслідування за кримінальним процесуальним кодексом України: доповідь / О. Ю. Татаров // Новації кримінально-процесуального законодавства», 6 лип. 2012 р., м. Дніпропетровськ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dduvs.in.ua/assets/files/news3/KPK/material.doc>.
13. *Фаринник В. І.* Деякі особливості початкового етапу досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України / В. І. Фаринник // Матеріали круглого столу з експертного обговорення нового Кримінального процесуального кодексу України / Нац. шк. суддів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nsj.gov.ua/training/judges/kpk2/>
14. *Фастовець В.* Реєстрація заяв та повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення / В. Фастовець // Вісник прокуратури. – 2013. – № 2 (140). – С. 43–51.
15. *Чурикова І. В.* Початок досудового розслідування у кримінальному процесі України / І. В. Чурикова // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 226–231.
16. *Юрченко Л. В.* Особливості початку досудового розслідування за новим кримінальним процесуальним законодавством України / Л. В. Юрченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2013. – № 1. – Т. 26 (65). – С. 338–343.
17. *Погорецький М. А.* Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія / М. А. Погорецький. – Х.: Арсіс, ЛТД, 2007. – 576 с.
18. *Зеленецький В. С.* Возбуждение уголовного дела / В. С. Зеленецький. – Харьков: КримАрт, 1998. – 340 с.
19. Научно-практический комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РСФСР / Под общ. ред. В. М. Лебедева. – М., 1997. – 1007 с.
20. Комментарий к уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации / Под ред. А. В. Смирнова. – СПб.: Питер, 2003. – 1008 с.
21. *Тертишник В. М.* Кримінально-процесуальне право України: підручник / В. М. Тертишник. – К.: А.С.К., 2003. – 1119 с.
22. *Жогин Н. В.* Возбуждение уголовного дела / Н. В. Жогин, Ф. Н. Фаткуллин. – М.: Госюриздат, 1961. – 206 с.
23. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РСФСР / Отв. ред. В. И. Радченко, В. Т. Томина. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: «Юрайт», 2000. – 760 с.
24. *Колодяжный В. А.* Возбуждение уголовного дела: проблемы теории и практики: монография / В. А. Колодяжный. – Луганск: РИО ЛИВД, 1999. – 148 с.
25. *Михайленко А. Р.* Возбуждение уголовного дела в советском уголовном процессе / А. Р. Михайленко; под ред. А. Л. Цыпкина. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1975. – 151 с.
26. *Погорецький М. А.* Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система: монографія / М. А. Погорецький. – Х.: Арсіс ЛТД, 2002. – 160 с.
27. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: учебник / Отв. ред. П. А. Лупинская. – М.: Юрист, 2003. – 797 с.
28. *Лупинская П. А.* Решения в уголовном судопроизводстве. Их виды, содержание и формы / П. А. Лупинская. – М.: Юрид. лит., 1976. – 168 с.
29. Советский уголовный процесс: учебник / Под ред. Л. М. Карнеевой, П. А. Лупинской, И. В. Тыричева. – М.: Юрид. лит., 1980. – 568 с.
30. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: учебник / отв. ред. П. А. Лупинская. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2009. – 1072 с.
31. *Андрушко П. П.* Встановлення відсутності події кримінального правопорушення як підстав закриття кримінального провадження (Окремі кримінально-правові та кримінально-процесуальні аспекти) Частина II. / П. П. Андрушко // Вісник прокуратури. – 2014. – № 8 (158). – С. 66–80.
32. Кримінальне процесуальне право України: навч. посіб. / за ред. В. Г. Гончаренка та В. А. Колесника; Акад. адвокатури України. – К.: Юстініан, 2014. – 573 с.
33. *Погорецький М. А.* Процесуальні та криміналістичні засади початкового етапу розслідування терористичних актів, вчинених з використанням саморобного вибухового пристрою: монографія /

М. А. Погорецький, М. О. Ленко, Д. Б. Сергєєва; за ред. проф. М. А. Погорецького. – К.: Алерта, 2014. – 300 с.

34. *Погорецький М. А.* Поняття та сутність легалізації оперативно-розшукової інформації / М. А. Погорецький // Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: Вид-во ЛДУВС, 2010. – Спец. вип. № 4. – С. 26–40.

35. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992 р. – № 22. – Ст. 303.

Pogoretskyi M. Getting pre-trial investigation: some issues.

Based on the scientific analysis of the literature, the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine 1960 and the Criminal Procedure Code of Ukraine 2012, the article examines the theoretical and practical problem issues initial phase of preliminary investigation, also invited the author's vision of their solution. The author considers occasion and basis for the start of pre-trial investigation of criminal offenses. Under the occasion for the start of pre-trial investigation is proposed to understand – the criminal procedure law act volitional actions of authorized addressed the subjects of criminal proceedings, or an act authorized entity aimed at the realization of its powers, that is legal fact, which resulted in criminal proceedings authorized entity receives information about the circumstances that may indicate a criminal offense, which is the basis for the formation of his inner convictions for making such information to the unified register of pre-trial investigations and the need for early pre-trial investigation. It was determined that the reason for the start of pre-trial investigation of criminal offenses: a) a statement of the circumstances that may indicate a criminal offense; b) notice of circumstances that may indicate a criminal offense; c) identify independent investigator or prosecutor from any source of circumstances that may indicate a criminal offense. It is noted that the basis for the beginning of pre-trial proceedings, there are circumstances that may indicate a criminal offense.

Keywords: *criminal proceedings; pre-trial investigation; a criminal offense; occasion; basis.*

Стаття надійшла до редакції журналу 10.09.2014 р.